

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NUTARIMO „DĖL NEPAPRASTOSIOS
PADĖTIES ĮVEDIMO“ PROJEKTO

1. Projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos Prezidentas 2022 m. vasario 24 d. dekretu Nr. 1K-872 „Dėl nepaprastosios padėties paskelbimo“ (toliau – Dekretas) įvedė nepaprastąją padėtį visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje laikotarpiui nuo 2022 m. vasario 24 d. 13 valandų 00 minučių iki 2022 m. kovo 10 d. 24 valandos 00 minučių. Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. vasario 24 d. nutarimu Nr. XIV-929 „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento sprendimo paskelbti nepaprastąją padėtį patvirtinimo“ patvirtino šį Lietuvos Respublikos Prezidento priimtą sprendimą. Šiais sprendimais nepaprastoji padėtis buvo įvesta dėl Rusijos Federacijos veiksmų, kurie kelia grėsmę pirmaeiliams Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo interesams, be kita ko, susijusiems su patikima valstybės sienos, sudarančios ir Europos Sąjungos išorinės sienos dalį, kontrole ir apsauga. Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. vasario 24 d. rezoliucijoje Nr. XIV-930 „Dėl Rusijos ir Baltarusijos agresijos prieš Ukrainą“ konstatavo, kad Rusijos Federacijos veiksmai turi reikšmingai neigiamą poveikį ne tik Europos Sąjungos ir NATO, ypač rytinių jų narių, bet ir visos Europos saugumui.

Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. XIV-932 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“, 2022 m. balandžio 21 d. nutarimu Nr. XIV-1044 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ ir 2022 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. XIV-1244 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ įvedė nepaprastąją padėtį nuo 2022 m. kovo 11 d. 00 valandų 00 minučių iki 2022 m. rugsėjo 15 d. 24 valandos 00 minučių. Pažymėtina, kad nuo nepaprastosios padėties įvedimo grėsmė visuomenės rimčiai išlieka ir nemažėja. Dėl Ukrainoje vykdomos karinės agresijos daromi nusikaltimai žmoniškumui, karo nusikaltimai, kurių mastas prieš Ukrainos civilius gyventojus tik didėja, vykdomas valstybinis terorizmas ir nuolat daromi tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimai, lėmę humanitarinę ir pabėgėlių iš Ukrainos krizę.

Rusijos Federacijos karinė agresiją prieš Ukrainą ir jos žmones tęsiasi, karinės agresijos mastas nuo jos pradžios nemažėja ir ji vykdoma daugelyje visos Ukrainos teritorijos vietovių, be to, Rusijos Federacija laikosi atviros ir intensyvėjančios grasinimų retorikos Ukrainą remiančių valstybių atžvilgiu, kartu niekindama jų nepriklausomybę, teritorinį vientisumą, puoselėjimas vertybes, istoriją ar netgi neigdamas jų egzistavimą. Dėl šių aplinkybių padidėjusios grėsmės visuomenės rimčiai neįmanoma pašalinti laikinai nustačius nepaprastųjų priemonių.

Pažymėtina ir tai, kad neteisėta migracija iš Baltarusijos Respublikos vėl ypač suintensyvėjo nuo liepos mėn., o rugpjūčio mėn. neteisėtos migracijos mastas padidėjo dar labiau ir beveik pasiekė 2021 m. rudenį fiksuotą neteisėtos migracijos mastą. Rugpjūčio mėn. per parą vidutiniškai buvo neįleidžiama apie 70 neteisėtų migrantų (palyginimas: liepos mėn. – 30 asmenų, birželio mėn. – 14 asmenų). Paskutinėmis rugpjūčio mėn. dienomis neįleistųjų skaičius viršydavo 100 asmenų. Iš viso 2022 m. rugpjūčio mėn. (iki 29 d. imtinai) į Lietuvą buvo neįleisti 2 003 trečiųjų šalių piliečiai, t. y. beveik du kartus daugiau nei 2022 m. liepos mėn. (1 018 trečiųjų šalių piliečių). Šį mėnesį tarp neįleistų asmenų dominavo Afganistano, Sirijos, Egipto ir Irano piliečiai. Iš viso šiemet neįleisti 5 455 trečiųjų šalių piliečiai. Vienu iš lemiamų veiksnių, skatinančių neteisėtą migraciją iš Baltarusijos, išlieka Baltarusijos režimo palankių sąlygų užsieniečiams nekliudomai kirsti valstybės sieną iš Baltarusijos Respublikos į Lietuvą sudarymas. Vis dažniau neteisėti migrantai valstybės sieną kerta didesnėmis grupėmis – nuo 20 iki 35 asmenų. Dažnai sulaikomos mišrios grupės (pvz., Egipto ir Afganistano piliečiai, Irano ir Afganistano, Sirijos ir

Egipto piliečiai ir kt.), o tai, savo ruožtu, suponuoja, kad tokios grupės yra sąmoningai sukomplektuojamos Baltarusijos Respublikos, labai tikėtina – su Baltarusijos Respublikos pareigūnų pagalba. Tokią prielaidą patvirtina ir pačių migrantų parodymai. Neteisėtai kirtus valstybės sieną, migrantai siekia kuo greičiau pasišalinti į iš anksto sutartas vietas, kuriose jų jau laukia gabentojai, turintys juos išvežti iš Lietuvos Respublikos migrantų tikslo valstybių link. Išaugus neteisėtos migracijos srautui iš Baltarusijos Respublikos, suintensyvėjo ir nusikalstamų tinklų, užsiimančių neteisėtu žmonių gabenimu, veikla – rugpjūčio mėn. didžiąją daugumą tarp kartu su gabentojais sulaikytų užsieniečių sudarė migrantai, neteisėtai kirtę valstybės sieną iš Baltarusijos Respublikos. Pastaruoju metu stebimas padidėjęs Baltarusijos Respublikos spaudimas, kai Baltarusijos Respublikos pasienio apsaugos ar galimai kiti pareigūnai organizuoja neteisėtų migrantų privežimą prie valstybės sienos, jų nukreipimą į Lietuvos Respubliką, padeda jiems, instruktuoja dėl sienos kirtimo, aprūpina juos pagalbinėmis priemonėmis (kopėčiomis, užverstais medžiais ir t. t., siekdami sugadinti fizinį barjerą) ar patys prisideda gadinant fizinį barjerą. Šiais metais fiksuota maždaug 165 tokie fizinio barjero gadinimo atvejai, vien tik per rugpjūčio mėn. fiksuoti 75 fizinio barjero gadinimo atvejai (beveik pusė visų atvejų), t. y. kiekvieną parą fiksuojama po kelis fizinio barjero gadinimo atvejus, palyginti su birželio mėn. duomenimis, kai buvo fiksuoti 8 fizinio barjero gadinimo atvejai, rugpjūčio mėn. fiksuota apie 80 proc. atvejų daugiau, o liepos mėn. fiksuoti 43 gadinimo atvejai. Fiksuojamas didėjantis trečiųjų šalių asmenų, neteisėtai bandančių kirsti Lietuvos Respublikos–Lenkijos Respublikos valstybės sieną, skaičius (antrinė migracija; neteisėtai Lietuvos Respublikoje esantys asmenys, turintys judėjimo laisvę ar kt.). Įvertinus didėjančius neteisėtos migracijos srautus, bandymus patekti į Lietuvos Respubliką įvairiausiais būdais (tarp jų gadinant fizinį barjerą), Baltarusijos Respublikos pareigūnų tiesioginį įsitraukimą gadinant ir niokojant Lietuvos Respublikos turtą (fizinį barjerą), o tai galima laikyti tiesioginėmis provokacijomis prieš Lietuvos Respubliką, neteisėtų migrantų stūmimą į Lietuvos Respubliką, pažymėtina, kad neteisėtos migracijos srautai dar gali augti arba išlikti šių dienų masto (nes apgręžti migrantai pasiekia Baltarusijos Respublikoje, be to, į Baltarusijos Respubliką atvyksta naujų asmenų, kurie planuoja neteisėtai kirsti valstybės sieną).

Atsižvelgus į nurodytas aplinkybes ir į tai, kad nepaprastosios padėties įvedimo priežastys neišnyko, vadovaujantis Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymo 5 straipsnio 2 dalimi, Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ projektu (toliau – Projektas) siūloma nepaprastąją padėtį įvesti iki 2022 m. gruodžio 16 d. 24 valandos 00 minučių ir nustatyti ją ne visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, bet tam tikroje jos dalyje (pasienio ruožuose su Baltarusijos Respublika ir Rusijos Federacijos Kaliningrado sritimi, pasienio kontrolės punktuose, esančiuose ne pasienio ruožo teritorijoje).

2. Projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Projekto iniciatorius – Lietuvos Respublikos Vyriausybė, projektą parengė Vidaus reikalų ministerija.

Projekto rengėjas – Seimo Pirmininkas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami projekte aptarti teisiniai santykiai

Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. kovo 10 d. nutarimu Nr. XIV-932 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“, 2022 m. balandžio 21 d. nutarimu Nr. XIV-1044 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ ir 2022 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. XIV-1244 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ įvedė nepaprastąją padėtį nuo 2022 m. kovo 11 d. 00 valandų 00 minučių iki 2022 m. rugsėjo 15 d. 24 valandos 00 minučių.

Nepaprastosios padėties metu nustatyti draudimai retransliuoti, platinti internete Rusijos Federacijos ar Baltarusijos Respublikos kontroliuojamų ar finansuojamų subjektų radijo, televizijos ar kitas programas, asmenims draudžiama organizuoti ir rinktis į susirinkimus, kurių tikslas – bet kokia forma ar mastu palaikyti Rusijos Federacijos ir (ar) Baltarusijos Respublikos veiksmus, dėl kurių įvesta nepaprastoji padėtis, taip pat nustatytas valstybės rezervo naudojimas, valstybės sienos apsaugos sustiprinimas, tikrinimai pasienio ruože, sustiprinta nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių, įrenginių ir turto apsauga, sugriežtintas užsieniečių vizų režimas – sustabdytas Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos piliečių prašymų išduoti vizas priėmimas ir nagrinėjimas, užsieniečių tranzitas vykdomas laikantis Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Valstybės sienos apsaugos tarnyba) suderintomis sąlygomis, Vidaus reikalų ministerija paskirta institucija, kuri yra atsakinga už nepaprastosios padėties įvedimo tikslo pasiekimą.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Projekte siūloma:

1) nepaprastąją padėtį įvesti 3 mėnesiams – nuo 2022 m. rugsėjo 16 d. 00 valandų 00 minučių iki 2022 m. gruodžio 16 d. 24 valandos 00 minučių;

2) nepaprastąją padėtį įvesti tik dalyje Lietuvos Respublikos teritorijos – t. y., pasienio kontrolės punktuose, esančiuose ne pasienio ruožo teritorijoje (patektų pasienio kontrolės punktai tarptautiniame oro uoste (aerodrome), atvirame tarptautinei laivybai uoste, geležinkelio stotyje ar prie automobilių kelio pasienyje įsteigta vieta, kurioje įgalios valstybės institucijos ir įstaigos atlieka patikrinimus, pvz., Vilniaus ir Kauno oro uostų pasienio kontrolės punktai, Vilniaus geležinkelio stoties pasienio kontrolės punktas), taip pat pasienio ruožuose su Baltarusijos Respublika ir Rusijos Federacijos Kaliningrado sritimi, nes Lietuvos Respublikos Seimo 2022 m. birželio 28 d. nutarimu Nr. XIV-1244 „Dėl nepaprastosios padėties įvedimo“ įvestus teisių ir laisvių ribojimus bei atitinkamas nepaprastąsias priemones galima įgyvendinti vadovaujantis galiojančiu teisiniu reguliavimu, todėl jų atsisakoma Projekte, pvz.:

– draudimas retransliuoti ir (ar) platinti internete Lietuvos Respublikos teritorijoje Rusijos Federacijos ar Baltarusijos Respublikos įsteigtų, tiesiogiai ar netiesiogiai valdomų, kontroliuojamų ar finansuojamų subjektų radijo programas, televizijos programas ir (ar) atskiras programas bus ir toliau įgyvendinamas vadovaujantis 2022 m. balandžio 29 d. įsigaliojusiomis Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo 52 straipsnio pataisomis, kurios reglamentuoja viešosios informacijos rengėjų ir (ar) skleidėjų veiklos sustabdymą, nutraukimą ir prieigos prie viešosios informacijos pašalinimą (Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo Nr. I-1418 28, 48, 50 ir 52 straipsnių pakeitimo įstatymas (2022 m. balandžio 19 d. įstatymo redakcija Nr. XIV-1021¹);

– draudimas organizuoti ir rinktis į susirinkimus, kurių tikslas – bet kokia forma ar mastu palaikyti Rusijos Federacijos ir (ar) Baltarusijos Respublikos veiksmus, dėl kurių įvesta nepaprastoji padėtis, bus įgyvendinamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos susirinkimų įstatymo 5 straipsnio 3 punkto nuostatomis, kuriomis draudžiama susirinkimų metu demonstruoti totalitarinių ar autoritarinių režimų simbolius, šių režimų naudotus ar naudojamus jų įvykdytai ar vykdomai karinei agresijai, vykdomiems ar įvykdytiems nusikaltimams žmoniškumui ir karo nusikaltimams

¹ Interneto nuoroda: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/61d99470c6f111ec8d9390588bf2de65>

propaguoti (totalitarinių ar autoritarinių režimų simboliu, kurį šie režimai naudojo ar naudoja jų įvykdytai ar vykdomai karinei agresijai, vykdomiems ar įvykdytiems nusikaltimams žmoniškumui ir karo nusikaltimams propaguoti, visais atvejais laikoma dvispalvė (juodos ir oranžinės spalvų) Georgijaus (šv. Jurgio) juosta). Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 524 straipsnyje nustatyta atsakomybė už nacistinių, komunistinių simbolių, totalitarinių ar autoritarinių režimų simbolių platinimą ar demonstravimą;

– nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių, įrenginių ir turto apsauga būtų užtikrinama vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. spalio 19 d. nutarimu Nr. 1090 „Dėl vidaus reikalų ministro valdymo srities įstaigų saugomų pirmos ir antros kategorijos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių ir joms priklausančių ar jų valdomų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įrenginių ir turto bei kitų svarbių valstybės objektų, taip pat Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos tarnybos saugomų svarbių valstybės objektų“;

3) palikti šiuo metu taikomas šias nepaprastąsias priemones:

- valstybės rezervo panaudojimą;
- valstybės sienos apsaugos sustiprinimą (asmenų, ketinančių kirsti ar kirtusių Europos Sąjungos išorės sieną tam nenustatytoje vietoje, neįleidimą į Lietuvos Respublikos teritoriją);
- sugriežtintą užsieniečių vizų režimą – sustabdytą Rusijos Federacijos ir Baltarusijos Respublikos piliečių prašymų išduoti vizas priėmimą ir nagrinėjimą Lietuvos Respublikos vizų tarnybose užsienyje;
- užsieniečių tranzitą vykdomą laikantis Užsienio reikalų ministerijos ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos suderintų sąlygų;
- asmenų, jų bagažo ir transporto priemonių tikrinimą pasienio ruože prie Europos Sąjungos išorės sienos.

4) Užsienio reikalų ministerijos siūlymu nustatoma nauja nepaprastoji priemonė – vadovaujantis Nepaprastosios padėties įstatymo 23 straipsnio 2 dalimi ribojamas Rusijos Federacijos piliečių vykimas per Europos Sąjungos išorės sieną. Valstybės sienos apsaugos tarnyba užtikrina, kad per Europos Sąjungos išorės sieną į Lietuvos Respublikos teritoriją būtų įleidžiami tik Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytus kriterijus atitinkantys Rusijos Federacijos piliečiai;

5) ir toliau palikti galimybę taikant valstybės sienos apsaugos sustiprinimą (asmenų, ketinančių kirsti ar kirtusių Europos Sąjungos išorės sieną tam nenustatytoje vietoje, neįleidimą į Lietuvos Respublikos teritoriją) pasitelkti Lietuvos kariuomenę;

6) nustatyti, kad Vidaus reikalų ministerija yra institucija, atsakinga už nepaprastosios padėties įvedimo tikslo pasiekimą.

Projekte siūlomas nepaprastųjų priemonių kompleksas vertintinas kaip optimalus ir subalansuotas – esamų grėsmių akivaizdoje visos priemonės yra reikalingos ir tikslinės, jos orientuojamos išimtinai į esamas grėsmes, todėl jų taikymas nepatogumų Lietuvos gyventojams nesukels (pvz., plėsis galimybės ginti darbuotojų socialinius ir ekonominius interesus, t. y. vadovaujantis Lietuvos Respublikos darbo kodekso 148 straipsnio 2 dalimi streikuoti bus draudžiama tik pasienio ruožuose prie Europos Sąjungos išorės sienos, o ne visoje Lietuvos Respublikos teritorijoje, kaip yra šiuo metu).

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jų rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Seimo nutarimà neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas teisės aktas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas Seimo nutarimas neturės įtakos korupcijai ir kriminogeninei situacijai.

7. Kaip teisės akto įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimtas Seimo nutarimas neturės įtakos verslo sąlygoms ir jų plėtrai.

8. Ar teisės akto projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Teisės akto įtraukimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Įgyvendinant Seimo nutarimą įstatymų keisti nereikės.

10. Ar projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Naujų sąvokų neįvedama.

11. Ar projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Projektas atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Jeigu projektui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų – kas ir kada juos turėtų priimti

Vyriausybė iki 2022 m. rugsėjo 16 d. nustatys kriterijus, kuriuos atitinkantys Rusijos Federacijos piliečiai galės būti įleidžiami į Lietuvos Respublikos teritoriją per Europos Sąjungos išorės sieną.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks Nutarimui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Tikslus lėšų poreikis šiuo metu nėra žinomas. Vadovaujantis Nepaprastosios padėties įstatymu lėšos prireikus bus skirtos iš valstybės rezervo – tokia nuostata įtvirtinta ir Projekto 2 straipsnio 1 punkte.

14. Projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Projektui įtraukti į kompiuterinę sistemą, įskaitant reikšminius žodžius pagal Europos žodyną „Eurovoc“: „nepaprastoji padėtis“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Seimo Pirmininkas